

Beeldkwaliteitsplan
Ecodorp Bergen
Versie: 2
Datum: 18 mei 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Algemeen beeld ecodorp.....	3
Beeldbeschrijving.....	4
Kwaliteitsverbetering door lagere bouwhoogte.....	7
Hoogbouw die niet passend is in het buiten gebied	8
Lagere bouw die meer passend is qua afmeting en volume	10
Bewogen historie	14
Het cultuurplein, ode aan historie en transitie naar vrede	14
Educatie	14
Kwaliteitsverbetering door cultuurplein.....	15
Begroeiing	18
Kwaliteitsverbetering door behoud begroeiing.....	19
Verschillen met PPE en Structuurvisie.....	24
Bij 1 - aanpassen bouwhoogte en bouwoppervlak.....	24
Bij 2 - groen in het westelijk deel.....	24
Bij 3 - toevoegen van een cultuurplein met behoud van cultureel erfgoed	25
Bestemmingsplan nieuwe stijl	26
Tot slot	27
Bijlagen	28
Definitie van een ecodorp	28
Permacultuur	28
Ruimtegebruik	29
Historische foto's	30
Cultuurhistorie.....	34
Modernisering Monumentenwet (MoMo)/Wijziging Bro	38
Schets Cultuurplein.....	39
Schets plattegrond Ecodorp	40
Plattegrond bestaande loodsen en verhardingen	41
Artikel Trouw "Schaf de eenzaamheid af"	42

Inleiding

De Gemeente Bergen, de Provincie Noord Holland en de Dienst Landelijke Gebieden(DLG) hebben ten behoeve van de verkoop van het voormalig MOB complex aan de Groeneweg in Bergen een Publiek Programma van Eisen opgesteld (PPE). Ecodorp Bergen heeft een ontwerpplan gemaakt dat is goedgekeurd en toegelaten voor deelname aan de openbare bieding op 16 mei 2013. Als resultaat van deze publieke verkoopprocedure is de Ecodorp Steunstichting eigenaar geworden van het terrein waarvan stichting Ecodorp Bergen (hierna te noemen EB) het ecodorp realiseert. Zij heeft hiervoor visie, missie en doelstellingen geformuleerd. EB staat hiermee voor de opgave om binnen 1 1/2 jaar na de overdracht van het terrein een ontwerpbestemmingsplan in te dienen.

Er is een eerste overleg geweest met gemeente en provincie. EB heeft daarbij in een quick scan haar visie op een bestemmingsplan in eerste aanleg gegeven. Als vervolg op dit overleg is afgesproken dat EB een nadere uitwerking van haar interpretatie geeft die op een aantal punten afwijkt van het PPE. Met dit beeldkwaliteitsplan hopen wij de lezer te informeren over de mogelijke kwaliteitsverbeteringen ten opzichte van het PPE, met de wetenschap dat 'het altijd beter kan'.

Uiterlijk november 2014 zal EB het definitieve ontwerpbestemmingsplan aanbieden bij de gemeente. Wij gaan met dit concept beeldkwaliteitsplan verder in de dialoog met de overheid om samen de kaders voor de ontwikkeling van het eerste ecodorp in Nederland vorm te geven. Hieronder schetsen we het beeld zoals wij dat voor ons zien en duiden daarna aan waar de verschillen zitten met het PPE en de zienswijze verwoordt in de Structuurvisie Landelijk Gebied gemeente Bergen.

Algemeen beeld ecodorp

Uiteindelijk wonen er in het ecodorp een diverse groep van ongeveer 80 mensen van alle leeftijden die zelfvoorzienend leven op het gebied van energie, water huishouding en voedsel voorziening, in harmonie met de omgeving. Er is aandacht voor cultuur/kunst, de geschiedenis op dit terrein, educatie en recreatie. Kernwoorden bij dit beeld zijn:

Groen, rust (oa door ontbreken van auto's), natuur, afwisseling, vriendelijke onopvallende en gevarieerde bebouwing tussen het groen, ruimtelijke afwisseling met hoge/lage begroeiing, open ruimtes, paden, water, cultuurplein, herkenbare elementen uit het oorlog verleden, fauna, veelheid aan (eetbare) plantensoorten.

Beeldbeschrijving

Gezien van buitenaf is het beeld van het voormalig MOB complex niet wezenlijk veranderd. Het karakteristieke groene eiland, de groene oase, is in hoofdvorm onveranderd, alleen zijn de loodsen niet meer zichtbaar evenals het wachtgebouw bij de entree. Ook de nieuwe bebouwing is van buitenaf niet te zien. Bij de entree direct links bevindt zich een parkeerterrein verscholen tussen de bomen, het overige deel van het terrein is verder autovrij. In het noordoostelijk deel en op nog een paar plekken natuur met grote diversiteit en weinig menselijk ingrijpen. In het noordelijk deel bevinden zich ook de gemeenschappelijke gebouwen. Aan de zuidkant is een meer open verbinding met aangrenzend het waterrijk ingerichte natuurgebied, het voormalige landingsbaan. Het westelijk deel van het terrein is ingericht met begroeiing in verschillende hoogtes: ondanks dat het gebied in de voedselvoorziening van de bewoners voorziet geeft het een gevarieerde en natuurlijke aanblik.

De woningen bevinden zich op het zuid oostelijk deel van het terrein met een zekere privacy. De woon gebouwen hebben een gevarieerd kleinschalig karakter en zijn door ervaren bouwers, met de bewoners, ontworpen en gebouwd. Bij de woningen worden diverse voorzieningen zoals wasruimtes, kook- en eetruimtes, woonruimtes en berging, gedeeld. Het aantal mensen dat in een woning woont varieert. Er is gebruik gemaakt van verschillende principes om te komen tot duurzaam bouwen, o.a. door toepassing van hergebruikte en lokale/natuurlijke materialen zoals hout stro, riet en leem en door diverse voorzieningen te delen. Het energiegebruik is beperkt o.a. door zeer goede isolatie, compacte bouw en logische indeling. Energie wordt o.a. opgewekt door passieve zonne-energie en waar en wanneer nodig bijverwarming door middel van duurzame installaties.

Bewoners van EB verbouwen hun eigen voedsel, het hele terrein heeft een kleinschalige agrarische functie volgens de principes van permacultuur. De eetbare tuin begint direct bij de woningen daarom zijn de woningen zo gesitueerd dat er voldoende tuin aangrenzend aan de woningen beschikbaar is. Alle bewoners hebben een direct contact met de tuin. Voor kinderen is veel speelruimte.

Hieronder de plankaart behorende het Ontwikkelingsvoorstel d.d. 13 mei 2013 van EB, dat is goedgekeurd bij het biedingsproces.

Toelichting bij de oorspronkelijke plankaart:

■ = water   ■ = bloemrijke oevers   ■ = wandel/struinpap   ■ = wandel/fietspad
■ = weg voor alle verkeer.

Oostelijk deel (wonen, beeldentuin, landschapspark)

- I) Gemeenschapsgebouw
- II) Woonbereik van de vaste bewoners.
- III) Gebouwen voor algemene voorzieningen.
- IV) Boomgaard en beeldentuin.
- V) Ecologische waterreinigingsinstallatie.
- VI) Werkplaatsen

Westelijk deel (extensieve recreatie, natuur, en agrarische functies; open karakter)

- VII) Camping
- VIII) Moestuin
- IX) Teelt overige gewassen
- X) Stilte plek met bloemenlabyrint.
- XI) na bodem herstel, Heemtuin samen met een deel van gebied IV

De aanpassingen staan op onderstaande kaart. De arceringen geven de bouwvlakken aan waarin bebouwing plaats vindt. Nb, in de bijlage is de kaart in grotere schaal weergegeven.

De bebouwing is van buitenaf onzichtbaar achter de bestaande en nieuw aangeplante begroeiing en door toepassing van grasdaken en de beperkte bouwhoogte. De gebouwen gaan op een natuurlijke en harmonische wijze op in het landschap. Verschillende principes van duurzaam bouwen en samenwonen zijn toegepast, de ervaringen hiermee opgedaan worden weer doorgegeven.

Zelfbouw met vakbekwame begeleiding heeft de kosten van de bouw laag gehouden en de kwaliteit hoog. Door kleinschalig en laag te bouwen zijn gecompliceerde constructies en gereedschap vermeden. In het noordoostelijk deel van het terrein bevinden zich de gebouwen met gemeenschappelijke en algemene functies met o.a. gemeenschapsgebouw, seminarium/cursusruimtes, winkel, werkplaats, opslag, kantoor, sanitair/wasruimtes. In het midden van het terrein is het cultureelplein gecreëerd met gebruikmaking van bestaande historische elementen. De camping is op een natuurlijke manier opgenomen in het zuidelijk deel. De huizen en andere gebouwen hebben voldoende dakoppervlak voor het opwekken van actieve en passieve zonne-energie. Sloten en vijvers met gevarieerde en glooiende oevers zijn op een natuurlijke wijze opgenomen en verrijken de biodiversiteit en de ruimtelijke beleving van het landschap. Wat opvalt is dat er minimale en natuurlijke verharding is en de afwezigheid van auto's en onnatuurlijke erfafscheidingen: dit draagt bij aan de natuurlijke/parkachtige indruk.

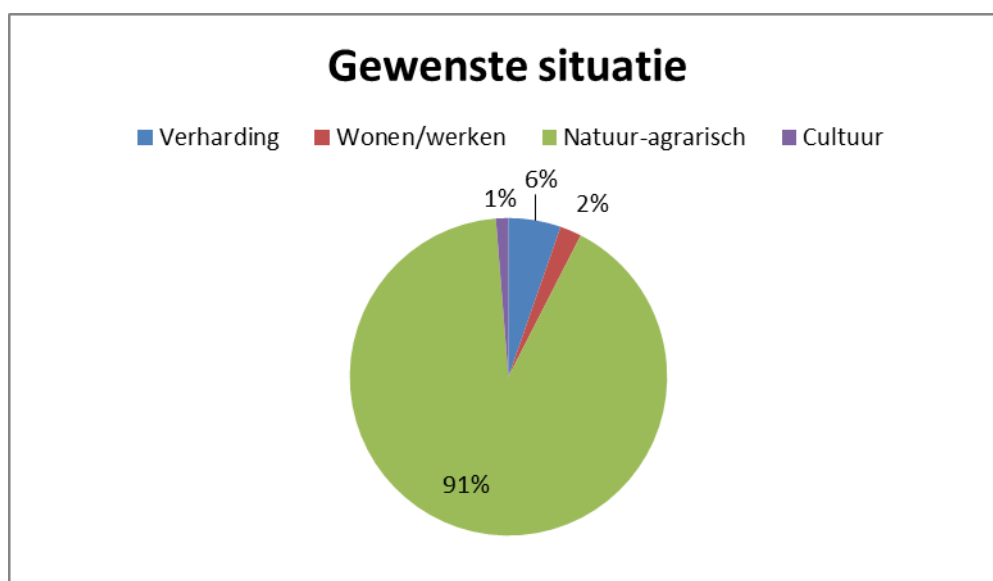
Muurdiktes bij de ecologisch bouw zijn groter dan gebruikelijk bij traditionele bouw. Dit is met name bij de woningen met stro-leem wanden. Deze wanden zijn van lokaal materiaal en hebben een kleine energie inhoud, bovendien kunnen ze ademen en isoleren goed. Voor warmte opslag zijn massieve en dikke wanden toegepast. Daken hebben een zodanige overstek dat ze bescherming geven tegen regenwater en schaduw in de zomer. Deze wijze van duurzaam bouwen heeft meer m² bouwoppervlak nodig dan traditionele bouwwijze.

Het totaal oppervlak voor de woningen en de gemeenschappelijke gebouwen beslaat zo'n 3300 m². Dat geeft een bebouwd oppervlak van 2,2% van het totaal grondoppervlakte zie bijlage Ruimtegebruik.

Kwaliteitsverbetering door lagere bouwhoogte

Wij zien hier een kwaliteitsverbetering mogelijk door de volgende aspecten:

- Lagere goot- en nokhoogte passen beter in het omringende landschap. Goothoogtes van 7 en nokhoogtes van 11 meter komen in het omringende landschap niet voor. Alleen stolpen kennen dergelijke “nok” hoogtes en dan in combinatie met een goothoogte van minder dan 3 meter waardoor een veel minder massief beeld ontstaat dan bij een zadeldak met een vergelijkbare hoogte. Hoe lager de bouw hoe minder de zichtbaarheid van de bebouwing is, vooral van buitenaf het terrein maar ook op het terrein zelf.
- Door toepassing van grasdaken en kleinere bouwhoogtes gaan de gebouwen op natuurlijke en harmonische wijze op in het landschap, en geven een veel landelijker beeld dan met hoogbouw mogelijk is.
- Laagbouw is eenvoudiger en daardoor duurzamer. Grote hoogtes stellen complexere eisen aan bouwmaterialen, constructie en plattegronden. Bouwen met stro-leem wanden behoort in laagbouw tot de mogelijkheden. Bouwen met deze materialen brengt een belangrijk lagere milieubelasting met zich mee . Ook hergebruik van materialen is eenvoudiger bij lagere en minder volumineuze bouw.
- Laagbouw geeft meer dakoppervlak dat geschikt voor het opwekken van actieve en passieve zonne-energie.
- Wonen in direct contact met de tuin is vanuit de principes van permacultuur (zie omschrijving in bijlage) verreweg te prefereren. Tevens is voor ouderen en jongeren laagbouw en het leven op de begane grond te prefereren.
- Er is deels sprake van een agrarische functie omdat het Ecodorp haar eigen voedsel gaat produceren. De tuin(bouw) begint direct bij de woning. Dit pleit voor meer verspreiding van de woningen en vergroting van het bebouwd oppervlak. De voorgestelde uitbreiding van het aantal m² geeft een bebouwd oppervlak ten opzichte van het gehele terrein een waarde van 2,2%. Bij bouw met een volledig agrarische functie is een oppervlakte van 10.000 m² toegestaan, hetgeen een meer dan 3x zo hoge bouwbelasting voor het gehele terrein van 6,5% zou geven.
- Ecodorp Bergen bouwt hiermee energiezuinig, goed en goedkoop. Dit past in de politiek van de gemeente om meer te bouwen voor minder draagkrachtigen en jongeren. Wij zijn daarom bereid om in te leveren op de mogelijkheid om vrije sector woningen te bouwen.

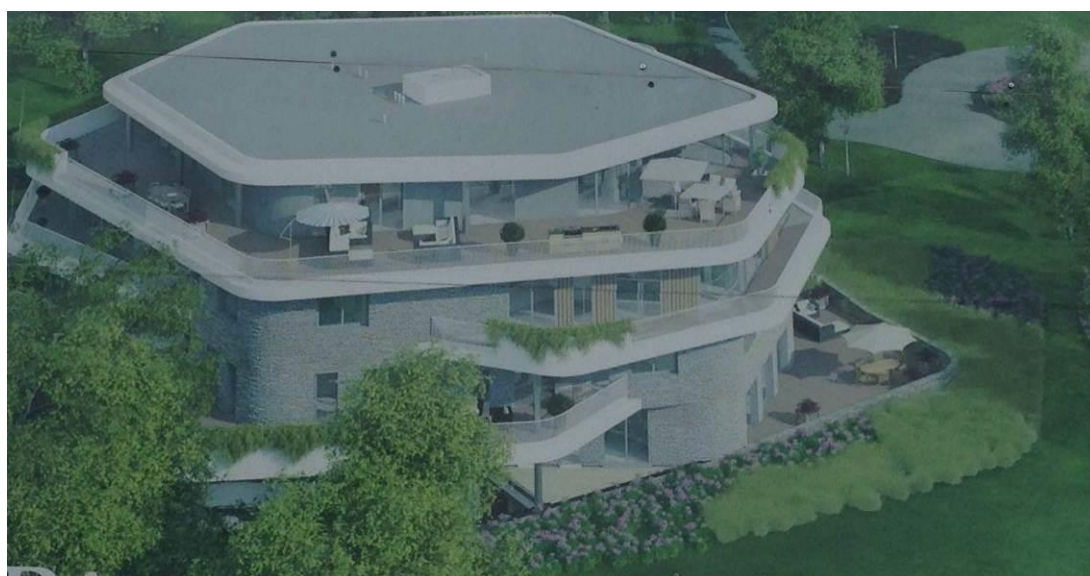

Ruimtegebruik van het gehele terrein, ca. 15 ha

Hoogbouw die niet passend is in het buiten gebied

Hieronder geven wij afbeeldingen van ecologische hoogbouw die wij niet passend vinden in het landelijke gebied.

Lagere bouw die meer passend is qua afmeting en volume

Onderstaande gebouwen zijn meer gewenst en passend. Nb in onze voorstelling zijn zij omgeven door een groene zoom.

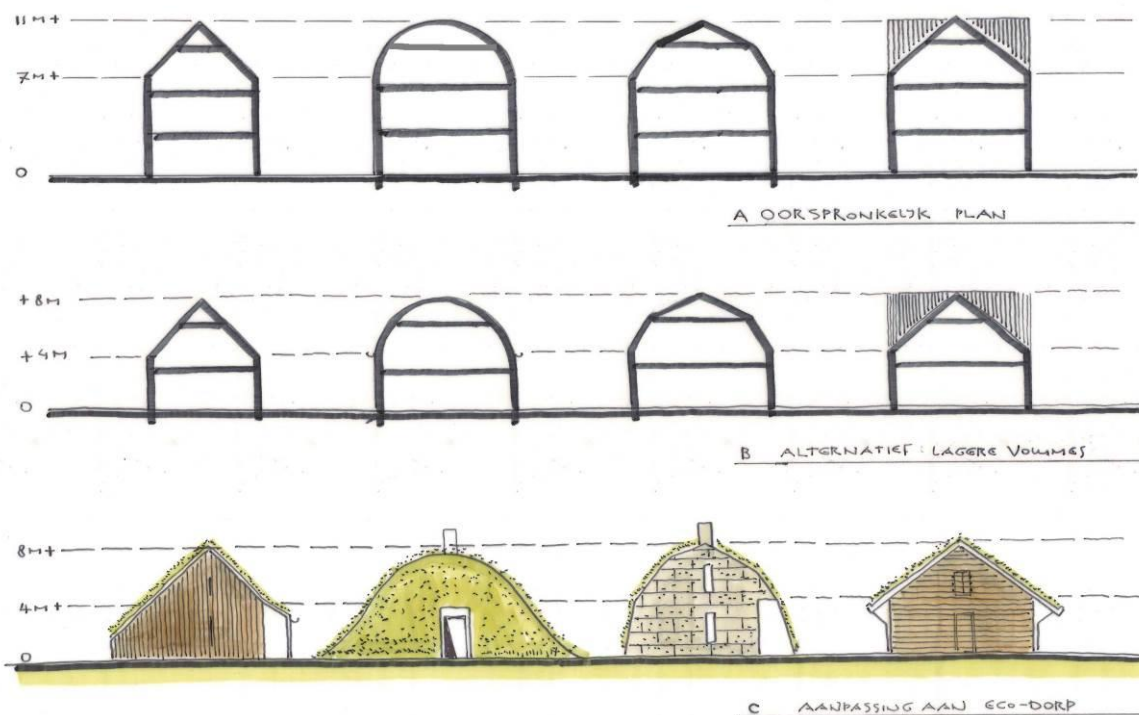

In bovenstaande schets laat het verschil zien tussen de nokhoogte van 11 m en de voorgestelde nokhoogte van 8 m. Dit sluit bij het kleinschalige karakter van ons plan en wonen in een buitengebied. De onderste schets laat een uitwerking zien waarbij de woningen opgaan in de omgeving.

Cultuur/ historie, educatie

Bewogen historie

Voor de inpoldering bevonden zich op de plek van het voormalig mobilisatie-complex twee eilandjes: het “Miene Bos” en “Joffrou Horstkamp”. Twee eilandjes met opgaande begroeiing. Dat verklaart ook de iets hogere ligging ten opzichte van de omgeving. Na de inpoldering in de 17e eeuw heeft het gebied een agrarische functie gekregen. In 1937 werd besloten om in het landsbelang in de Bergermeerpolder een vliegveld aan te leggen vanwege de toenemende bedreiging vanuit Duitsland. In 1939 werd het vliegveld opgeleverd en werd na een kort gebruik veroverd door de Duitsers in mei 1940. Dit is een historisch moment omdat op 10 mei om 4 uur in de ochtend hier tegelijkertijd met Schiphol de eerste luchtaanvallen van de tweede wereldoorlog plaats vonden. Op plein 3, wat nog nu nog intact is, vond de vernietiging van een belangrijk deel van de Nederlandse luchtvloot plaats, 12 toen moderne fokkers G1 werden grotendeels vernietigd en er werd aanzienlijk schade aangericht aan de hangars.

De Duitsers hebben het vliegveld in gebruik genomen en zwaar gecamoufleerd. Er werd een commando bunker gebouwd die nu nog intact is. In mei 1944 hebben de geallieerden een succesvolle aanval gedaan en werd uiteindelijk het vliegveld door de Duitsers geheel onklaar gemaakt. Daarna vonden tot juni 1945 voedseldroppingen plaats vlakbij het vliegveld. Na de oorlog heeft het vliegveld geen functie meer gehad als vliegveld. Begin jaren 50 werd hier een mobilisatie complex gebouwd voor opslag van munitie en voertuigen in het kader van de koude oorlog. Dit heeft tot 2004 gefunctioneerd. Nu bevindt zich ten oosten van het voormalig Mob complex nog de nationale reserve.

Op 30 mei heeft ecodorp Bergen het terrein gekocht en werd de transitie van oorlog naar vrede daadwerkelijk ingezet.

Het terrein vertelt een verhaal, een verhaal over lokale en wereldgeschiedenis. Een verhaal dat nooit vergeten wordt, een verhaal van oorlog en uiteindelijk naar vrede. En dat verhaal vertellen we door. Daarom hebben we een deel van dit erfgoed bewaard.

Het cultuurplein, ode aan historie en transitie naar vrede

Op de fundamenten van de Noordelijke hangar aan plein 2 zijn de contouren van de oorspronkelijke hangar gebouwd op de originele fundamenten met materialen uit de sloop van de overige fundamenten van de andere 5 hangars. Met o.a. materiaal voor de dakconstructie uit loods T1 is binnen deze contouren en met stroleemwanden een duurzaam gebouw met een podiumfunctie gebouwd. Zo zijn de 2e wereldoorlog, de koude oorlog en duurzame bouwprincipes uit het heden in dit gebouw verbonden. Daarnaast zijn 2 loodsen van het voormalig Mob terrein bewaard gebleven, loods 1 en loods 8. In loods 1 bevinden zich ateliers en in loods 8 is een tentoonstellingsruimte gemaakt. Deze gebouwen vormen samen met een deel van het originele platform, met daarin twee bomkraters, het cultuurplein. Dit is een cultuurbroedplaats zoals beoogd in de cultuurnota van de gemeente.

Educatie

De Duitse commandobunker aan het voormalig plein 3 is in gebruik als transitie museum. De transitie van oorlog naar vrede en van individueel materialistisch naar collectief duurzaam.

O.a. schoolkinderen en jongeren maken hier kennis met de geschiedenis en krijgen inzicht in de achtergronden van het ecodorp heden zoals dat nu is toegepast op het terrein.

Iets boven het voormalige platform 3, waar in mei 1949 12 fokkers G1 werden vernietigd, staat een artist impression van een G1 opgebouwd van staal uit het platform: de “blommenwerper” Deze G1 staat precies op de zichtlijn vanuit 't Oude Hof.

Een munitieopslaggebouw (M3) is in gebruik als educatieve werkplaats.

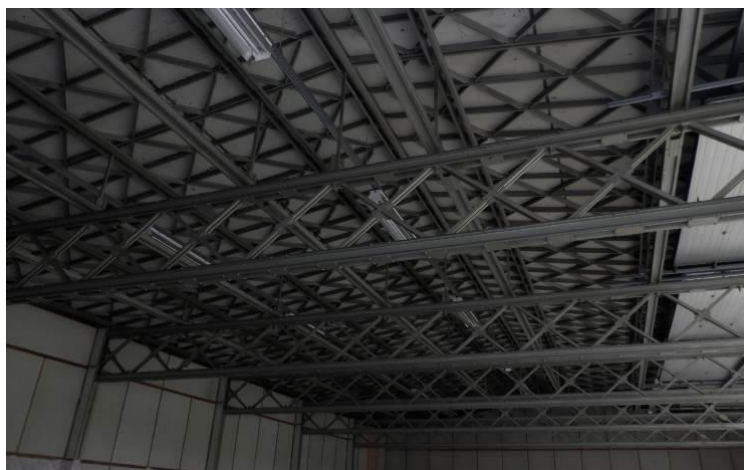
Zo houdt het bewaarde erfgoed een belangrijk stuk geschiedenis tastbaar levend en blijft het voor toekomstige generaties bewaard. Een geschenk uit het oorlogsverleden dankbaar aanvaard voor een nieuwe culturele functie in de toekomst. Het is een ooit bewust gecreëerde enclave die nu openbaar toegankelijk gemaakt wordt.

Ten zuiden van het mobilisatie-complex vindt nu herinrichting plaats. De Provincie heeft besloten de ringsloot te verplaatsen omdat op het oorspronkelijke tracé resten van boerderijen en constructies van het vliegveld zijn gevonden. Ook is besloten dat een deel van het hek rond de voormalige landingsbaan moet blijven bestaan omdat het hek verband met de historie van het vliegveld Bergen. Dit illustreert het belang dat de Provincie hecht aan de historie van vliegveld Bergen.

Kwaliteitsverbetering door cultuurplein

Wij zien hier een kwaliteitsverbetering mogelijk door de volgende aspecten:

- Het terrein vertelt een verhaal. En dat verhaal moet zichtbaar bewaard worden. Het is een monument uit de (Duitse) geschiedenis WO II. Het lijkt ons ongepast al deze sporen uit het de oorlogshistorie volledig te wissen omdat dit ook deel uitmaakt van het cultureel erfgoed. Ook de nieuwe functie van mobilisatie complex welke het terrein sinds begin jaren 50 heeft gehad zouden ons inziens bewaard moeten worden als herinnering aan de koude oorlog. De generaties na ons kunnen zodoende hiermee kennis maken en zo in contact komen met een wezenlijk stuk lokale wereld geschiedenis. Anders gezegd, als alle loodsen en verharding gesloopt worden, rest van het roemruchte Vliegveld Bergen niets meer dan een Duitse bunker.
- Het voldoet aan de voorwaarde van de provincie om bij dit terrein het “zoveel mogelijk behouden van herkenbaarheid van het complex als militair object” (zie brief 4 april 2008 over de prealabele vraag over de MOB-complexen in Bergen.)
- Aan de behoefte in de gemeente Bergen aan culturele broedplaatsen en ateliers kan worden voldaan door bijvoorbeeld in loods 1 ateliers onder te brengen, in loods 8 expositie ruimte en binnen de contouren van de hangar kan met gebruikmaking van materiaal uit de sloop van loods T en middels stro-leembouw een gebouw met een podiumfunctie gemaakt worden.
- Wij zien het als een vorm van kapitaal vernietiging als geen gebruik zou worden gemaakt van de nog in goede staat verkerende bestaande gebouwen, een cadeau uit het verleden aan de hele Bergense gemeenschap. En er wordt zo eer gedaan aan een belangrijk stukje historie.
- In het PPE genoemde beeldentuin hier op of rond het cultuurplein een plaats krijgen. Het cultuurplein dat zo ontstaat vervult dan de functie van cultuurbroedplaats om het vele lokale talent ruimte te geven zich te uiten en belangstellenden de mogelijkheid zich hierdoor te laten inspireren. De te behouden loodsen kunnen de status van monument krijgen, met een duidelijk gemarkeerde cultuur-educatieve bestemming.

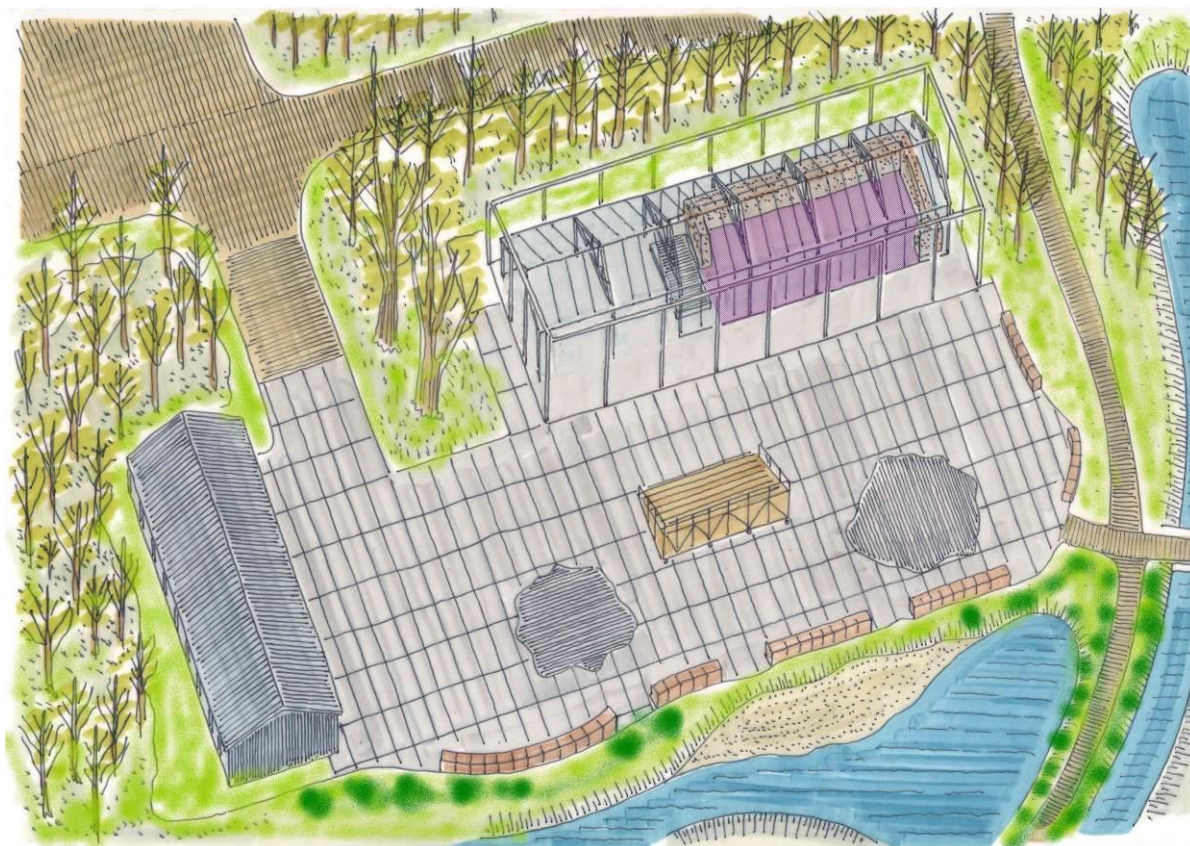

Bijzondere, geschroefde staalconstructie van de loodsen

Foto van cultuurloods L8 in huidige situatie

Cultuurplein (tekening Maarten Min)

.... binnen de contouren van de hangar kan met gebruikmaking van materiaal uit de sloop van loods T en middels stro-leembouw een gebouw met een podiumfunctie gemaakt worden.

Begroeiing

De hoofdstructuur van de begroeiing, met name de begroeide singels aan de noord- en westzijde is bewaard gebleven en waar nodig versterkt. Het bos is weer gezond gemaakt en aangevuld met het “eetbaar bos”.

De karakteristieke “groene oase” is zo in stand gehouden. Ook is deze ontwikkeling in lijn met het oorspronkelijke landschap van voor de inpoldering, met de twee groene eilandjes.

Het gehele terrein is vormgeven volgens principes van permacultuur. De groene singels geven bescherming aan de gewassen voor de productie van voedsel en er wordt door bewust gekozen aanplant door de verschillende hoogtes van de beplanting optimaal gebruik gemaakt van lichtinval. Er is een meer open verbinding met het natuurgebied aan de zuidgrens. Water vormt een belangrijk element in het landschap. Een deel van de oorspronkelijke polder sloten zijn weer terug en aangevuld met twee vijvers.

Samen met de begroeiing in verschillende hoogtes wordt een afwisselend en ruimtelijk landschap gevormd dat bovendien voor de voedselvoorziening borg staat. Ook worden delen met rust gelaten, hier gaat de natuur geheel haar eigen gang.

Aan de zuid grens bevindt zich omgeven door een sloot de natuurcamping waar tussen begroeiing plaatsen zijn voor tenten.

In feite is het hele terrein een groot afwisselend eetbaar landschap, waar optimaal van de omstandigheden gebruik gemaakt wordt om zo zonder toevoegingen van buitenaf, in voedsel voor de bewoners wordt voorzien. Water wordt lokaal gewonnen en ook weer gezuiverd.

Gebouwen sluiten naadloos aan bij dit principe van de lokale omstandigheden optimaal gebruiken. Zo wordt alles ontworpen in kleine ecologische kringlopen met veerkracht als toegevoegde waarde.

Kwaliteitsverbetering door behoud begroeiing

Wij zien hier een kwaliteitsverbetering mogelijk door de volgende aspecten:

- Historische verantwoord: Precies op het westelijk deel van het terrein bestonden voor het droogmaken van de Bergermeer twee eilandjes: het Mienebos en Joffrou Horstkamp, met op beide eilandjes opgaande begroeiing, zoals de beide benamingen ook aanduiden.

- Vanuit duurzaamheidsperspectief en de zelfvoorziening wil EB werken vanuit permacultuur principes. Daarvoor is het noodzakelijk de inrichting voor voedselvoorziening mogelijk te maken waarbij de windsingel zowel voor beschutting voor de gewassen als voor de functie van eetbaar bos kan dienen.

Windbescherming en optimaal gebruik van zonlicht zijn daarbij essentiële voorwaarden. Het kappen van alle, deels 60 jaar oude, bomen lijkt ook ecologisch niet van deze tijd. Er heeft zich in deze perioden een waardevolle eigen flora en fauna ontwikkeld die ons inziens zoveel mogelijk behouden dient te blijven en waar mogelijk versterkt.

- De kwaliteit van de ruimtelijke beleving op het terrein kan veel sterker vorm worden gegeven met een hogere begroeiing. Iedereen die het terrein nu bezoekt is onder de indruk van de ruimtelijkheid. Wij zouden deze ruimtelijke kwaliteit nog willen versterken.

We zien niet dat het open maken van het westelijk deel veel invloed zal hebben op de beleving van de polder van voorbijgangers. Vanuit het oosten is er geen verandering omdat het volledig afgeschermd wordt door de begroeiing op het oostelijk deel en de begroeiing van de sportvelden en langs de Groeneweg. Dit geldt ook voor de beleving naar de Nesdijk. Vanuit het zuiden is nauwelijks beleving mogelijk omdat er vooral weide gebied is en de Hoeverweg ligt op grote afstand. Alleen vanaf het Paddenpad zal er enige invloed zijn maar ook die is beperkt door andere begroeiing rond gebouwen voor het voormalig MOB terrein.

- Wat de zichtlijn betreft: indien deze vanuit de Sparrenlaan wordt doorgetrokken, komt deze precies bij loods 3 en 6 uit. Als die gesloopt worden is deze lijn hersteld.

Hieronder de in het PPE genoemde zichtlijn vanuit 't Oude Hof in het verlengde van de Sparrenlaan. Het toeval wil dat deze lijn precies uitkomt op het midden van het historische plein 3, waar de eerste bommen van de Duitsers op Nederland vielen. Deze plek op het plein vraagt om een gedenkteken.

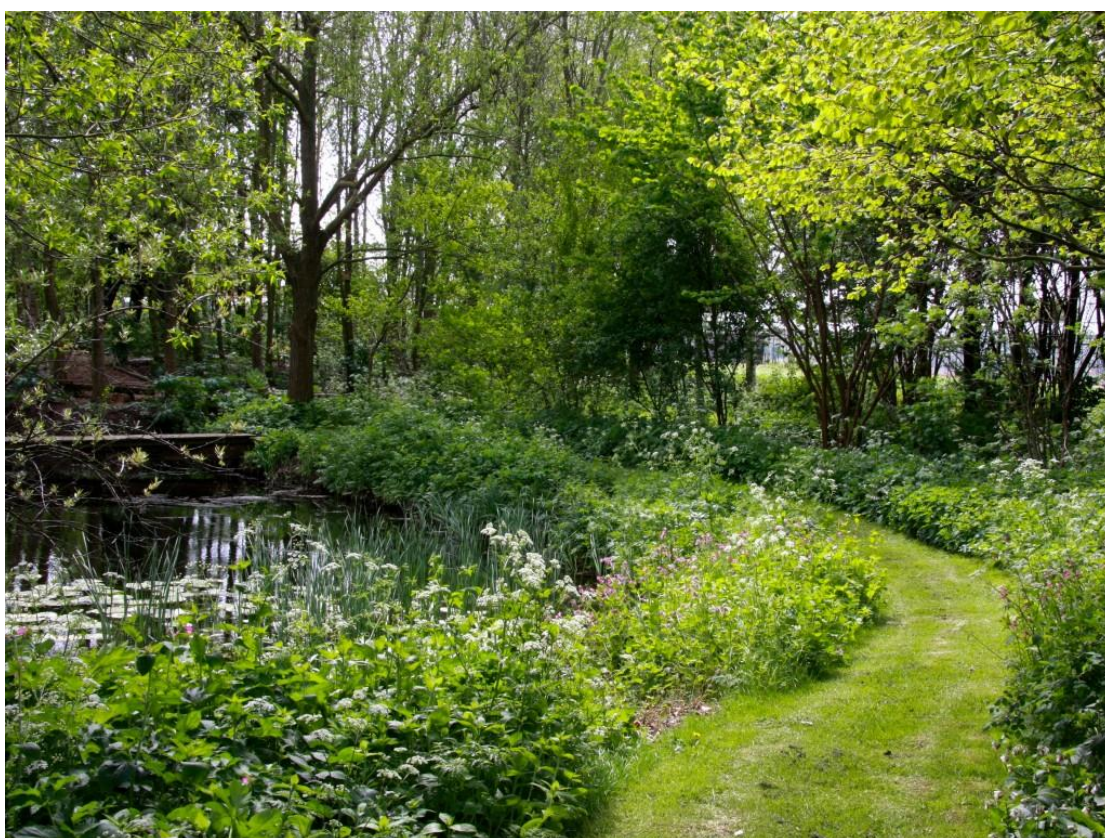

Bovenstaande foto's schetsen de sfeer van onze toekomstige tuinen; beschutting, groen, waterrijk, niveaus van begroeiing, zichtlijnen met de omgeving. Het sluit aan op de bestaande begroeiing.

Verschillen met PPE en Structuurvisie

Er zijn een aantal punten waar EB een andere invulling geeft aan het plan, een invulling die volgens ons de kwaliteit van het totaalplan verbetert.

De belangrijkste zijn:

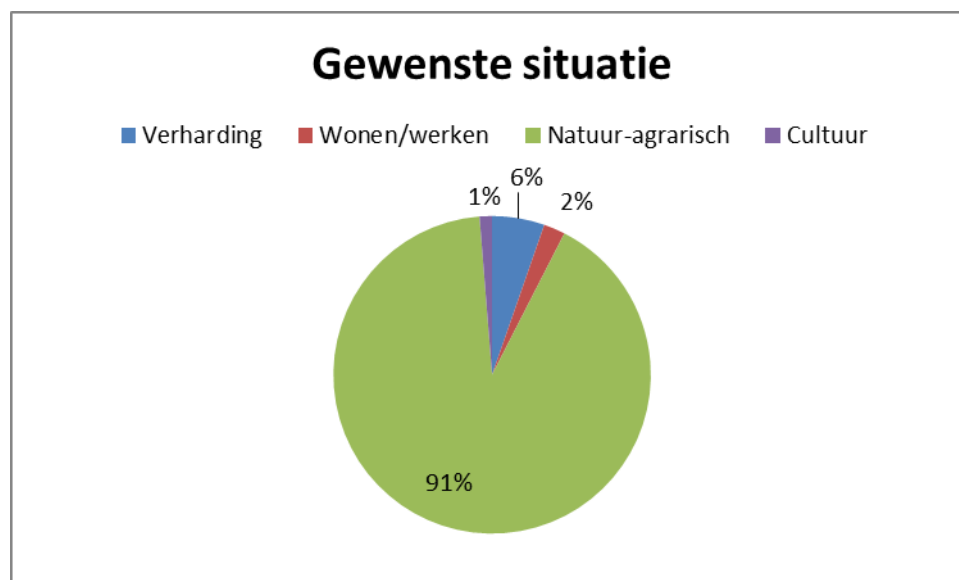
1. aanpassen bouwhoogte en bouwoppervlak,
2. groen in het westelijk deel
3. toevoegen van een cultuurplein met behoud van cultureel erfgoed.

Bij 1 - aanpassen bouwhoogte en bouwoppervlak

Het PPE geeft aan dat 2000 m² bebouwd mag worden met een goothoogte van 7 meter en een nokhoogte van 11 meter. EB stelt een gereduceerde goot respectievelijk nok hoogte voor van 4 en 7 meter en een totaal bebouwd oppervlak van 3300 m².

Wij vinden dat dit een meer aangepast beeld geeft in het buitengebied en het past beter bij ecologische bebouwing in een ecodorp. Dikkere muren en grotere dak overstekken horen bij de ecologische bouw principes. Wellicht kan in de overweging mee gewogen worden dat ipv een woonbestemming ook een agrarische bestemming op het terrein mogelijk was met een bebouwing van 10.000 m². In feite zit ecodorp Bergen tussen een woon- en een agrarische bestemming in. De bebouwingsdichtheid op het moment is 7% (10000 m²)

In geval er 3300 m² wordt gebouwd wordt dat 2,2% (naast de gebouwen op het cultuurplein), zie Bijlage Ruimtegebruik.

Bij 2 - groen in het westelijk deel

In het PPE wordt voor het westen bestemming weide/natuur genoemd en een meer open begroeiing. In de structuurvisie wordt het volgende geschreven: "De MOB-complexen vormen voor de Bergermeer, kenmerkende groene oases die de openheid van het omringende landschap dramatiseren". Er wordt

gesproken over karakteristieke groene eilanden in het gebied". Gemeente Bergen wil de aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten behouden, versterken en herstellen. Bij landschappelijke kwaliteiten wordt gedoeld op de zichtbare ontwikkelingsgeschiedenis in het landschap. Wij zien hier een tegenspraak tussen PPE en structuurvisie.. Binnen de wensen om een groen en eetbaar landschap te creëren past ook het beeld van een groene oase, waarbij hogere begroeiing aan de noord en west kant beschermen tegen weerinvloeden. Ook voor de ruimtelijke beleving voegt de begroeiing toe, permacultuur principes bestaan uit gewassen in verschillende hoogtes voor bescherming tegen wind en maximale licht toetreding, bovendien is het ecologisch gezien niet logisch om op dergelijke schaal bomen te kappen. EB volgt hier de lijn die in de structuurvisie is beschreven.

Bij 3 - toevoegen van een cultuurplein met behoud van cultureel erfgoed

In de Structuurvisie Landelijk Gebied Gemeente Bergen uit 2010, staat oa:

"Gemeente Bergen wil de aanwezige landschappelijke en cultuur-historische kwaliteiten behouden, versterken en herstellen". En vanuit PPE

"Het geheel zou gezien kunnen worden als een experiment van duurzaam bouwen aan een inspirerende woonomgeving met faciliteiten voor kunstenaars binnen de gemeente". In de cultuurnota worden o.a. behoefte aan ateliers en cultuur broedplaatsen genoemd.

Gezien de historische waarde op het terrein, de vraag naar culturele broedplaatsen vanuit de gemeente en de genoemde invulling cultuur die in het PPE wordt genoemd stelt EB voor om het cultuurplein aan het plan toe te voegen zoals boven omschreven. Een plein voor cultureel Bergen met dank aan en respect voor het verleden. EB kent een grote waarde toe aan het erfgoed uit WO2 en ook de koude oorlog. De fysieke nog aanwezigen getuigen vertellen op een zeer tastbare wijze het verhaal en dat mag niet verloren gaan.

Bestemmingsplan nieuwe stijl

EB is het eerste concrete Ecodorp in Nederland en heeft daarmee de ogen op zich gericht van degenen die de waarden en de principes van een Ecodorp omarmen. Het Ecodorp is op sociaal, economisch, ecologisch en cultureel gebied en in de verbinding tussen deze elementen, vernieuwend. Zij wil daarmee een bijdrage leveren aan de maatschappelijke vraagstukken die op dit moment in de samenleving spelen. We leven in een tijd van verandering, van transitie. Het is bijzonder dat juist in Bergen, dat zich profileert als millennium gemeente, als een groene gemeente waar kunstenaars en andere creatieve geesten zich thuis voelen, een ecodorp de ruimte krijgt zich te ontwikkelen.

Een Ecodorp is nieuw in Nederland en vraagt om een nieuwe benadering als het om het bestemmingsplan gaat. Het verkrijgen van een experimentele status binnen een nieuwe wetgeving is wellicht een mogelijkheid. Het Ecodorp kan zo voorloper zijn binnen de vernieuwing in de wetgeving en daarmee meer inhoud geven aan de principes van burger participatie. Door op deze wijze te faciliteren wordt meer gebruik gemaakt van eigen verantwoordelijkheid, de inzet en creativiteit van burgers. Regelgeving zou hierbij niet in de weg moeten staan maar juist ondersteunen.

Tijdelijke huisvesting in de voorbereiding en tijdens de bouw, zoals in ons ontwerpplan beschreven, is van belang om dubbele woonlasten te voorkomen, efficiënter te bouwen door de bewoners en om zo sociale aspecten van de groep te ontwikkelen al voor en tijdens de definitieve bouw. Nieuwe bewoners initiëren en begeleiden het bouw proces. De bewoners van Ecodorp Bergen zijn zowel de opdrachtgever, ontwerper, bouwer en gebruiker van de gebouwen en het terrein.

Wij stellen ons een nieuwe benadering van een bestemmingplan voor met meer aandacht voor de gewenste effecten zonder in te specifieke regelgeving te vervallen. Het concept bestemmingsplan krijgt een experimentele status vooruitlopend op de nieuwe omgevingswet (Eenvoudig Beter, Ruimte voor Ontwikkeling, Waarborgen voor Kwaliteit). Deze status kan wellicht ook een plek binnen de huidige crisis- en herstelwet krijgen. Precedenten elders in het land maken dit mogelijk.

Het conceptbestemmingsplan zal een plan op hoofdlijnen zijn met voldoende ruimte voor nadere invulling. Dat is ook een landelijke trend.

Wij nodigen de gemeente uit een bestemmingsplan op hoofdlijnen te maken met ruimte voor de specifieke ontwikkeling en benadering in een ecodorp. Ruimte om mee te gaan met ontwikkelingen en opgedane ervaring, ruimte voor zelfbouw, gemotiveerde bewoners die hun eigen kwaliteiten inzetten voor de bouw van hun eigen leefomgeving, gebruik van duurzame materialen, dynamiek. Zie in de bijlage bijvoorbeeld het recente artikel in Trouw.

Tot slot

Ecodorp Bergen is lid van Global Ecovillage Netwerk dat een raadgevend functie heeft binnen de VN. De VN heeft het Ecodorp erkend als wezenlijk duurzaam principe. Gezien de door iedereen gevoelde noodzaak om mondiaal koers te veranderen, denk aan klimaatverandering, ontbossing, uitputting van de aarde, landbouwgif, werkloosheid, honger, ziekte, armoede, economische crisis, etc , is het ecodorp in Bergen in onze ogen een waardevolle proeftuin en leerschool in een Nederlandse context. Wij vragen daar ruimte voor om kennis op te doen en zo anderen te inspireren. In een ecodorp gaat het niet alleen om ecologische waarden maar ook om sociale, economische en culturele principes en vormt het ecodorp zo een geïntegreerd geheel en een veerkrachtig antwoord op de vele onzekerheden waar we als Nederlandse en wereld bevolking op dit moment mee geconfronteerd worden. Wij voorzien een verdere ontwikkeling van ecodorpen in Nederland gezien de groeiende belangstelling en ontwikkeling nationaal en internationaal. Wij hopen gezien de pilot functie van Ecodorp Bergen dat de gemeente een zekere vrijheid toestaat. Dit sluit ons inziens goed aan op de visie en de missie van de gemeente zoals die zo mooi geformuleerd staat en waar burgers worden opgeroepen eigen verantwoording te nemen en te participeren, gesteund door de gemeente.

Aan dit beeldkwaliteitsplan hebben ondermeer de volgende personen meegewerkt:

Ing. Marcel Beek

Ir. Jan Cuperus

Drs. Marinus van der Meulen

Ir. Maarten Min

Ir. Fredjan Twigt

Bijlagen

Definitie van een ecodorp

Een bewust gekozen diverse gemeenschap die ecologische, sociale, economische en culturele aspecten op een geïntegreerde wijze toepast met als doel een zoveel mogelijk zelfvoorzienende en veerkrachtige groep te vormen. Daarbij wordt het enorme potentieel van de creativiteit en inzet van onderaf van burgers benut in de noodzakelijke transitie naar een meer wezenlijk duurzame samenleving.

Permacultuur

Permacultuur is een samengesteld begrip van de Latijnse woorden permanens (volhardend) en cultura (huishouden). Soms wordt het uitgelegd als een samentrekking van de Engelse woorden Permanent Agriculture of Permanent Culture. Het begrip is in de jaren 70 aan de universiteit van Tasmanië (Australië) ontwikkeld door Bill Mollison en David Holmgren, om een oplossing te vinden voor een groot aantal problemen, zoals verwoestijning en bodemerosie, die de industriële monocultuur landbouw met zich meebrengt, en dit door natuurlijke ecosystemen en traditionele kleinschalige voedselproductiesystemen te bestuderen. Aan de hand van de resultaten werd een methodologie ontworpen die functies vervult voor de mens, bijvoorbeeld voedselvoorziening, met de veerkracht van een natuurlijk ecosysteem. Het resultaat kan men een "ontworpen ecosysteem" noemen.

Permacultuur onderscheidt zich van biologische landbouw, die zich ook baseert op ecologie, o.a. door het nadrukkelijk gebruikmaken van meerjarige planten (climax vegetatie) en het ontbreken van wisselteelt en jaarlijkse grondbewerkingen ('no-till' landbouw - Masanobu Fukuoka). Permacultuur heeft als ontwerpmethodologie een breder toepassingsgebied dan alleen voedselproductie. In de praktijk is permacultuur meestal gericht op kleinschalige zelfvoorzienende landbouw, terwijl biologische landbouw meer commercieel productiegericht is, en in dit opzicht tussen permacultuur en chemisch-industriële landbouw in staat.

Permacultuur gaat uit van drie ethische uitgangspunten:

1. Zorg voor de aarde: Alle ecosystemen moeten zich kunnen ontwikkelen.
2. Zorg voor de mensen: mensen moeten toegang hebben tot hetgeen nodig is voor hun voortbestaan.
3. Deel de overvloed: het in balans brengen van in- en output in een systeem

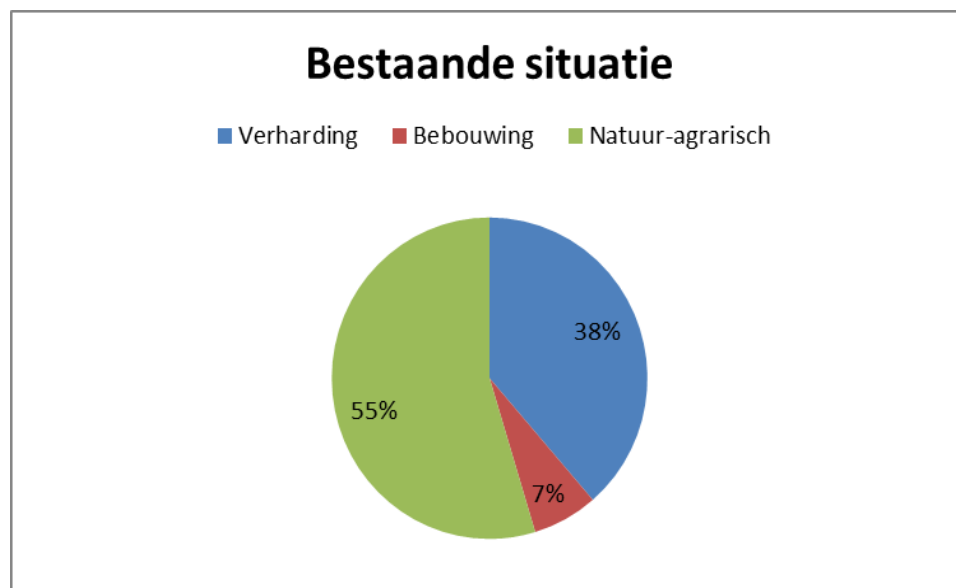
Ruimtegebruik

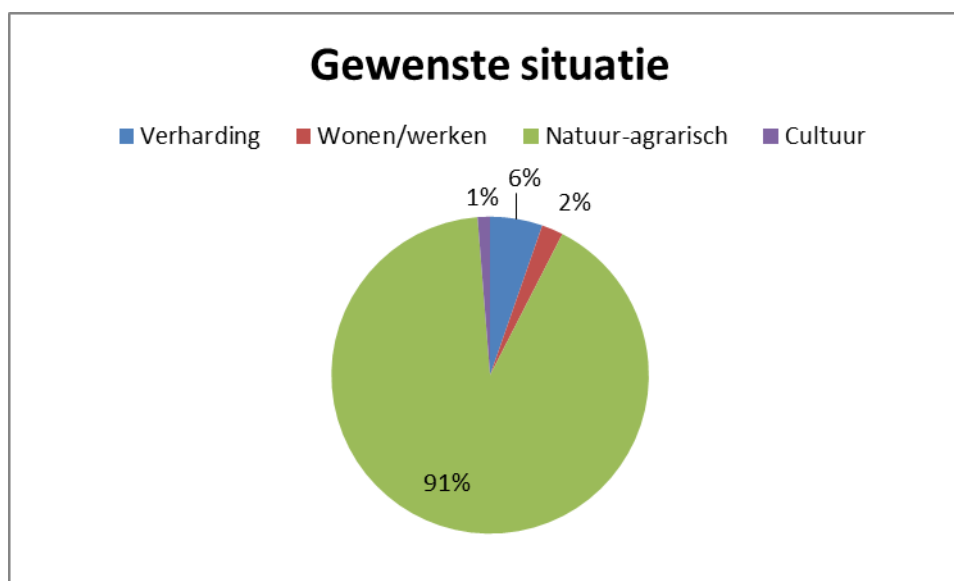
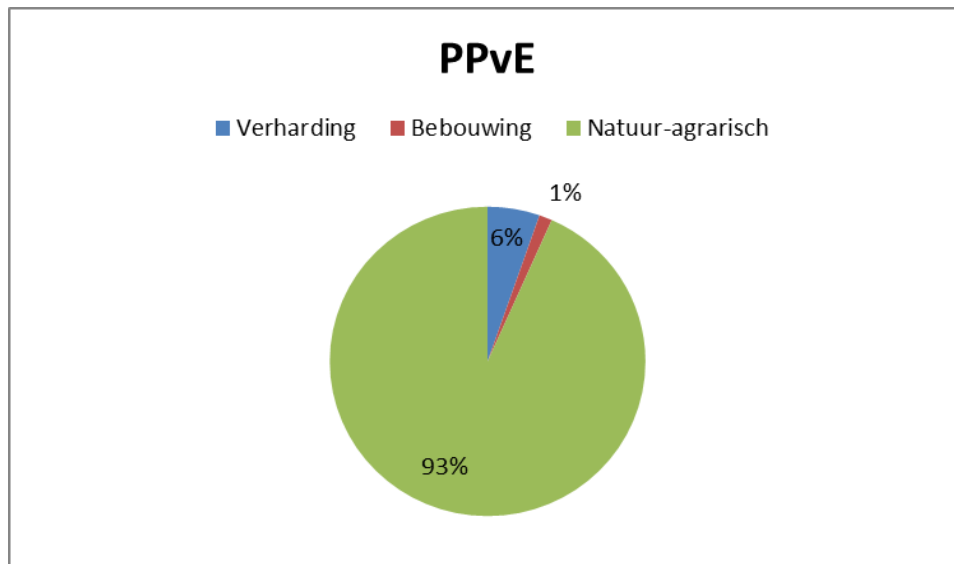
Ter verduidelijking is het ruimte gebruik voor drie situaties weergegeven:

- Huidige situatie, nu
- Situatie bij een te verwachten invulling op basis van de PPvE
- De gewenste situatie zoals beschreven met lagere nok- en goothoogtes en dus groter bouwoppervlak (gelijkblijvend volume), alsmede een cultuurplein.

Totale oppervlakte van het terrein is 150.000 m²

Situatie	Functie	Oppervlakte (m ²)	Aandeel (%)
nu	Verharding	58000	38,7
nu	Bebouwing	10000	6,7
nu	Natuur-agrarisch	82000	54,7
ppve	Verharding	8000	5,3
ppve	Bebouwing	2000	1,3
ppve	Natuur-agrarisch	140000	93,3
gewenst	Verharding	8000	5,3
gewenst	Wonen/werken	3300	2,2
gewenst	Natuur-agrarisch	136800	91,2
gewenst	Cultuur	1900	1,3

De huidige verharding neemt enorm af.
In de gewenste situatie is meer dan 90% van het terrein groen en de bebouwingsdichtheid is zeer laag.

Historische foto's

Foto's van het vliegveld voor, tijdens en vlak na de tweede wereldoorlog.

1944 Na bombardement geallieerden

Cultuurhistorie

Er is sprake van een bewust gecreëerde enclave die aanvankelijk niet voor publiek toegankelijk was en daarnaast grotendeels aan het oog onttrokken was en is door groen.
Het complex ligt iets hoger dan de omringende polder. Mede daardoor is het complex van verre zichtbaar.

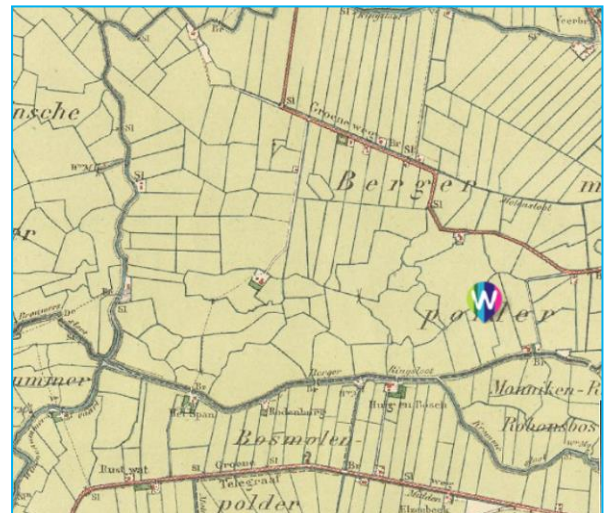
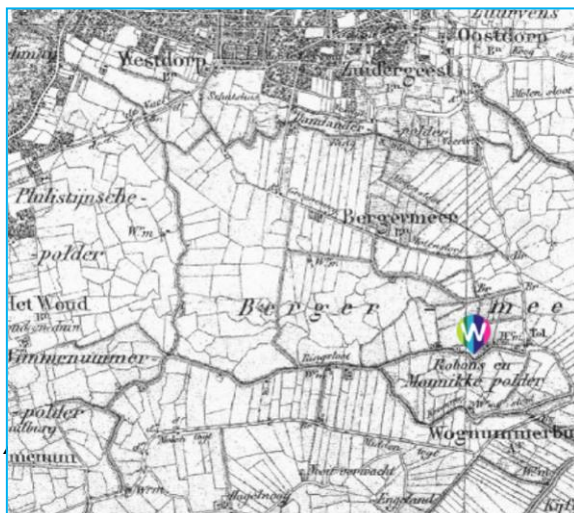
Zoals hierboven weergegeven is vanuit het Ministerie het gebied omschreven als een 'bewust gecreëerde enclave' die tevens nader is gekarakteriseerd als een *bijzondere ruimtelijk opzet*.

Dat het terrein bewust is gecreëerd is goed te herleiden als er een analyse wordt uitgevoerd op de vorming van het landschap ter plaatse en in het bijzonder het MOB-Complex. Daartoe volgt hierna een visuele weergave van de ontwikkeling van het terrein in de afgelopen ruimschoots 400 jaar, van 1660 tot anno 2014 is hierna zichtbaar gemaakt.

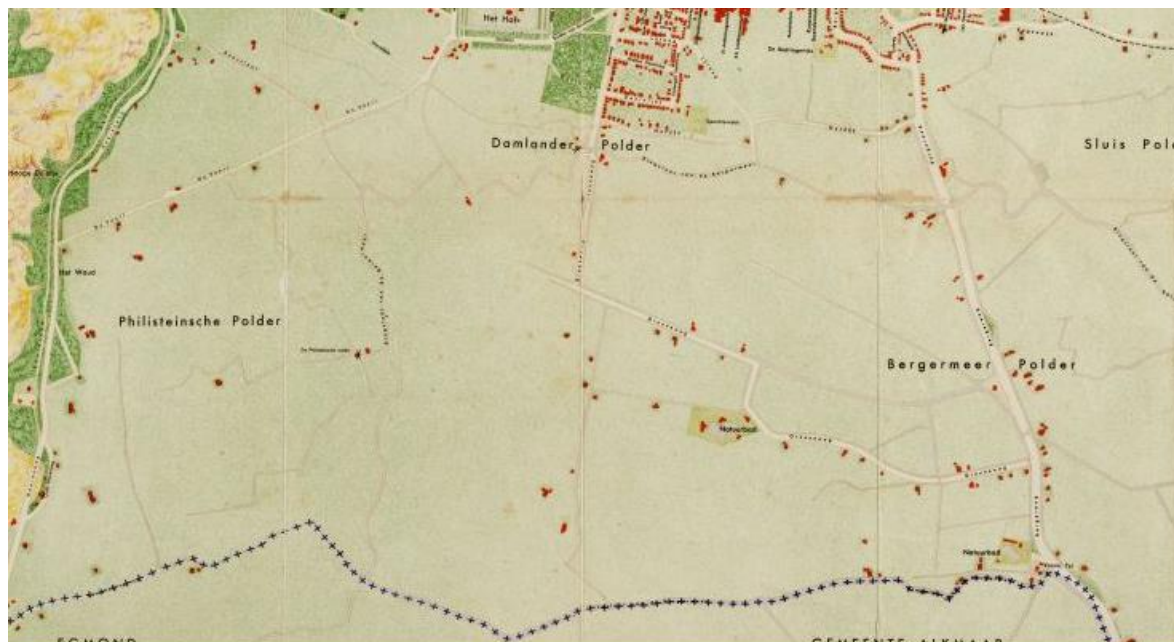

1600 Bergemeer met meer en horst (Dou)

Onder: 1850 (l) en 1900 (r)

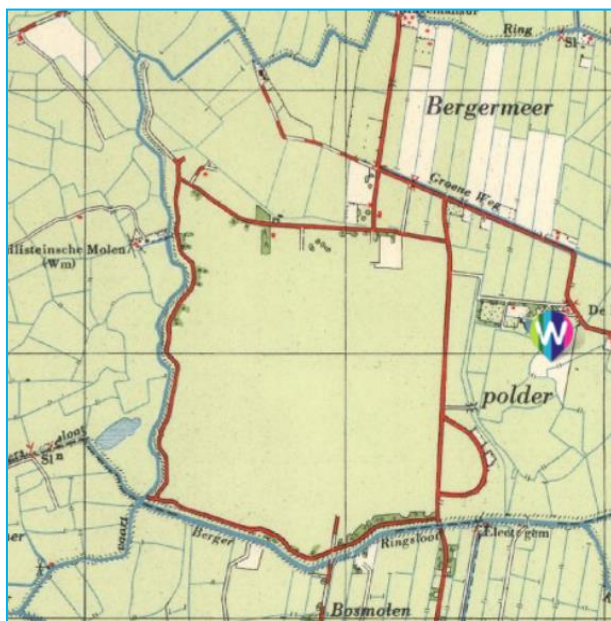

1937 Diverse boerderijen waar een jaar later het vliegveld wordt aangelegd.

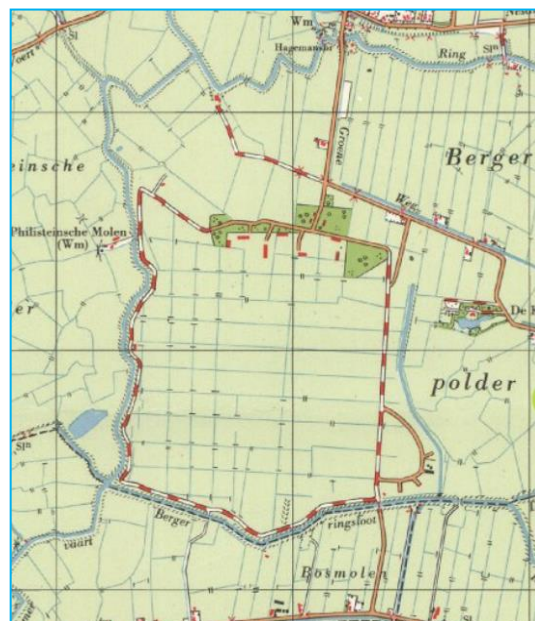

1938 Aanleg vliegveld. De witte strepen zijn met zand gedempte sloten

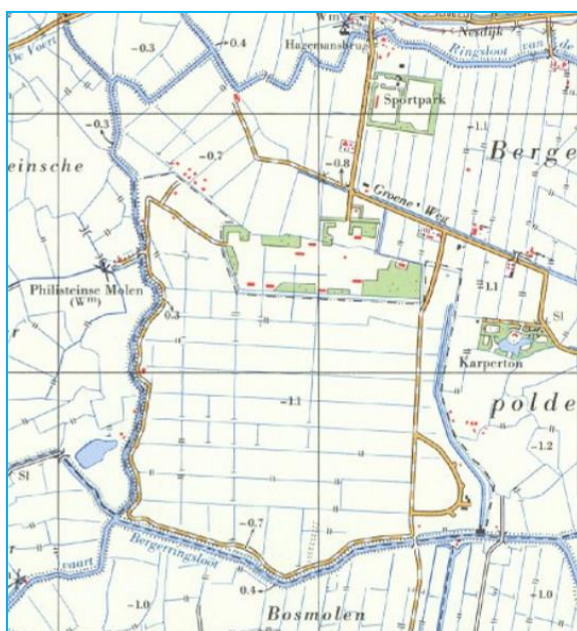

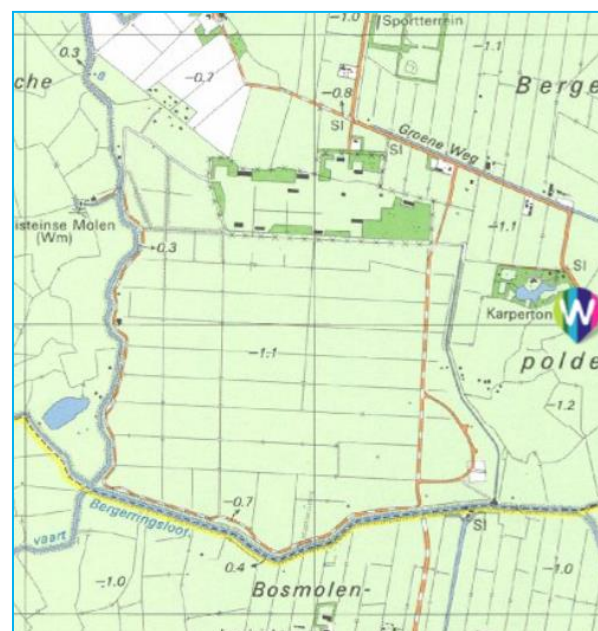
Anno 1950

Anno 1960

Anno 1970

Anno 1980

Joffrouws Horstcamp - historische ontwikkeling

M. Themmen

Anno 2014 Met de historische landschapselementen.

Modernisering Monumentenwet (MoMo)/Wijziging Bro

Per 1 januari 2012 is de wijziging van het Bro in werking getreden die een verplichting inhoudt om in de toelichting van het bestemmingsplan een beschrijving op te nemen van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden.

Wat zijn cultuurhistorische waarden? De Memorie van Toelichting bij het Besluit ruimtelijke ordening zegt met betrekking tot artikel 3.1.6 het volgende:

"Bij cultuurhistorische waarden gaat het over de positieve waardering van sporen, objecten, patronen en structuren die zichtbaar of niet zichtbaar onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling. In veel gevallen bepalen deze cultuurhistorische waarden de identiteit van een plek of gebied en bieden ze aanknopingspunten voor toekomstige ontwikkelingen. Deze cultuurhistorische elementen kan men niet allemaal als beschermd monument of gezicht aanwijzen, maar zijn wel onderdeel van de manier waarop we ons land beleven, inrichten en gebruiken"

Het begrip cultuurhistorie heeft drie aspecten:

1. Historische (stede)bouwkunde / bovengrondse monumentenzorg; bijvoorbeeld kastelen, kerken, oude boerderijen of landhuizen, maar ook stedenbouwkundige elementen als beschermde stads- of dorpsgezichten;
2. Archeologie; sporen en vondsten van menselijk handelen in het verleden in de bodem zijn achtergebleven, bijvoorbeeld potscherven, resten van voedselbereiding, graven, maar ook verkleuringen in de grond die duiden op bewoning of infrastructuur. Een verzamelterm hiervoor is 'archeologische waarden'. Alle archeologische waarden bij elkaar zijn het 'bodemarchief'. Deze sporen kunnen zich ook onder water bevinden zoals bijvoorbeeld verdrinken nederzettingen of scheepswrakken;
3. Cultuurlandschap/historische geografie: alle landschappelijke elementen die het gevolg zijn van menselijk handelen in het verleden, bijvoorbeeld verkavelingspatronen, pestbosjes, landgoederenzones of ontginningsassen.

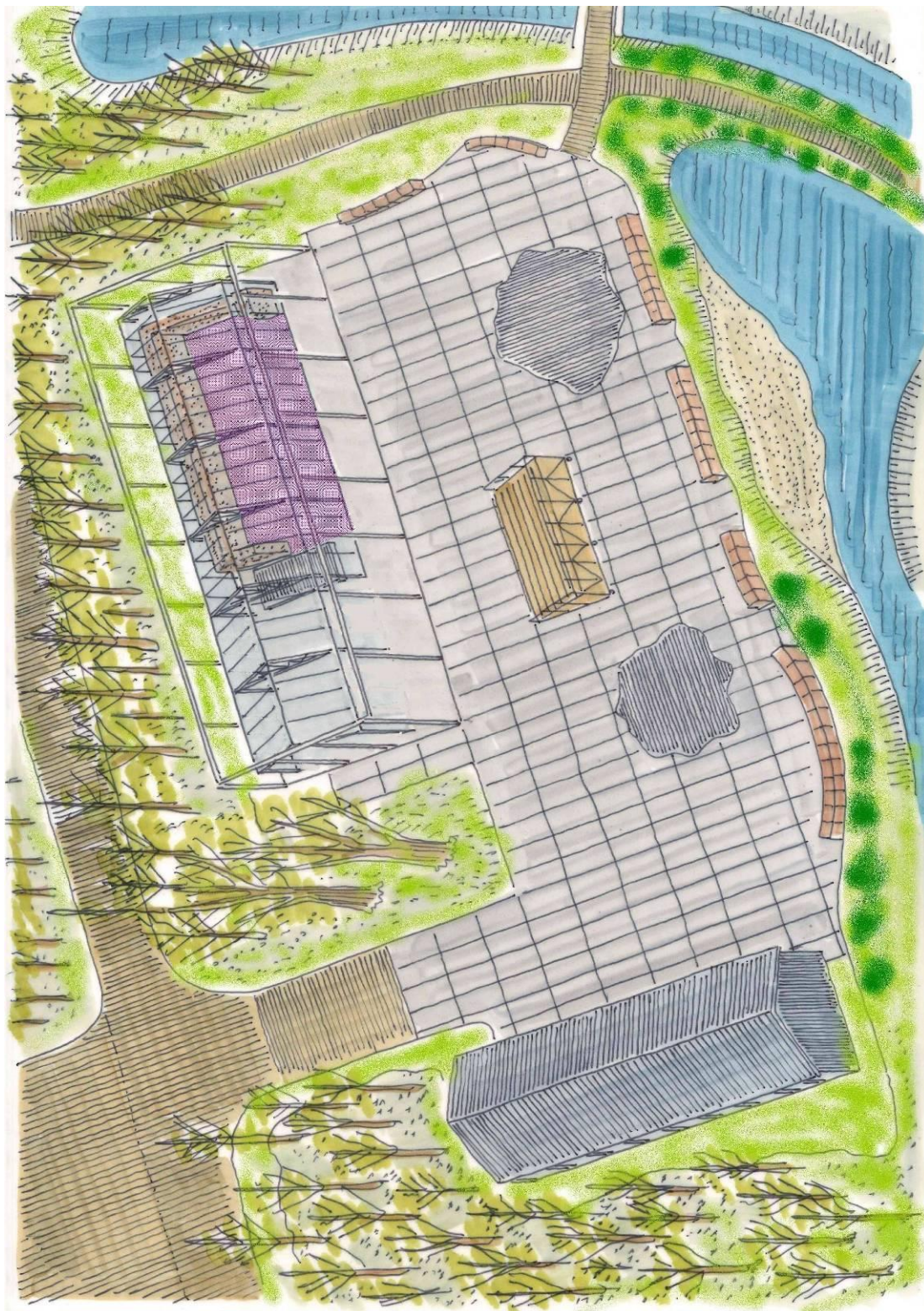
Het MOB-complex is als een bijzonder cultuurhistorisch object te beschouwen, waarvan het gesteld kan worden dat het behoud ervan een positieve bijdrage kan leveren in de bewustwording van hetgeen zich tijdens en na de Tweede Wereldoorlog en Koude Oorlog heeft gespeeld in Nederland.

Het gehele terrein is in de loop der tijden vanaf het moment van eerste aanleg meer en meer omzoomd met bomen en vormt op deze manier nu in zijn geheel een 'stepping stone' voor planten- en diersoorten te midden van een polder/weidegebied. Het behoud hiervan is waardevol te noemen.

Tezamen met de beoogde ontwikkeling van natte natuur aan de zuidkant van het MOB-complex kan wellicht een mooie mix van verschillende soorten flora- en fauna ontstaan die elkaar kan aanvullen.

Schets Cultuurplein

Schets plattegrond Ecodorp

BESTEMMINGSPLAN ONTWERP - BEELDKWALITEITSPLAN I.O - PLANKAART 1:2000 ECO-DORP V.M VLEGVELD BERGEN NH. TEK: MM/MIN2

Artikel Trouw "Schaf de eenzaamheid af"

Wethouder roept het dorp op: Schaf de eenzaamheid af!

In Peel en Maas moeten inwoners zelf de samenleving scheppen

De Limburgse gemeente Peel en Maas geldt als schoolvoorbeeld van de nieuwe verhouding tussen overheid en burger, waarin de dorpsbewoners zelf bepalen hoe ze een gemeenschap vormen, en welke rol de overheid daarin speelt. Hoe denkt wethouder Raf Janssen (PvdA/GroenLinks) over de oproep aan nieuwe wethouders in het college-akkoord om ruim baan te geven aan maatschappelijke initiatieven?

"Ik hoop dat ze er wat mee doen", zegt Janssen. "Er zitten heel goeie elementen in. Sluit een maatschappelijk akkoord met bewoners, met organisaties, bedrijven. Voer de dialoog. Maar respecteer vooral dat er een heleboel dingen in de samenleving gebeuren waar de overheid af moet blijven. De gemeente moet beoordelen van wie een probleem is. Als de zaak van de gemeenschap is, dan moet je het daar laten. Dat onderscheid, tussen wat des overheids is, en wat van de gemeenschap, dat mag nog wel wat helderder."

Peel en Maas geeft allang niet meer automatisch subsidie aan buurthuizen, of aan dorpen. Onder het motto 'zelfsturing' vraagt ze van dorpsgemeenschappen zelf plannen te bedenken hoe ze hun dorpsstraat weer aantrekkelijk maken, hoe ze dagopvang voor ouderen willen regelen, hoe ze hun dorpshuis gaan exploiteren. En dan blijkt vaak dat die inwoners dat eigenlijk allemaal zelf kunnen en dat de gemeente hoogstens wat middelen of een ruimte

'De overheid moet niet te lang zeuren over zaken die op ons bord liggen. Wij gaan hier uit van zelfverzekerde twijfel.'

100 keer 100

Honderd correspondenten in honderd gemeenten brengen de komende maanden in kaart hoe de lokale overheid omgaat met burgerinitiatieven. Door het volgen van vergaderingen, lezen van stukken en gesprekken met de hoofdrolspelers proberen ze een beeld te schetsen van de nieuwe verhouding tussen de politieke agenda en activiteiten van burgers. De ambtenaren, journalisten, adviseurs en actieve burgers die zich hebben gemeld voor het project dat gisteravond begon, doen in oktober verslag. Bedoeling is dat ze door het stellen van de juiste vragen in de gemeentehuizen de raadsleden en wethouders aan het denken zetten. Gemeenten in het hele land worden gevolgd, van Schiermonnikoog tot Goes.

beschikbaar moet stellen. Dat vereist wel een omslag in denken, zegt Janssen: "Dertig jaar zijn mensen benaderd als klant. Maar mensen scheppen hun eigen samenleving, en daartoe moeten we ons verhouden."

Janssen gaat nog verder. "Ik zeg in de dorpen: laten we de werkloosheid afschaffen! Laten we de eenzaamheid afschaffen! Dat doet de gemeente niet, maar dat doet het dorp zelf. Dat is van jullie, wie staat er op om deze problemen te tackelen? In mijn jeugd deden we de akker van een zieke boer er gewoon bij. We noemden onszelf geen vrijwilliger, niemand vroeg dat van ons. We hoeven niet terug naar vroeger, maar we moeten op een moderne manier iets terugpakken van de vanzelfsprekendheid waarmee mensen zelf de samenleving ordenen."

Janssen omschrijft zijn werk als wethouder in drie termen: blote feiten, kritische vragen en enthousiasmerende vergezichten. "Meer doe ik niet." Zijn collega-wethouders zou hij willen adviseren zich te bezinnen op wat hun eigen taak is en op wat de rol is van het maatschappelijk initiatief. "En blokkeer die niet met regelgeving en bemoeizucht. De overheid moet kordaat zijn. Niet te lang zeuren over zaken die op ons bord liggen en terughoudend zijn over zaken die des gemeenschaps zijn. Dat kost moeite, niemand kan je voorschrijven hoe dit precies moet. Wij gaan hier uit van zelfverzekerde twijfel."

Trouw 10 april 2014